Täysistunto

Keskiviikko 30.1.2019 klo 13.59—15.40

6. Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2018

Kertomus K 23/2018 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

Puheenjohtaja Guzenina, esittelypuheenvuoro, olkaa hyvä.

Keskustelu

15.19 **Maria Guzenina sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Todella mukavaa nähdä, että ulkoministerimme on täällä ministeriaitiossa kuuntelemassa tätä keskustelua. Toivottavasti ehditte jäämään vähän pidemmäksikin aikaa, riippuen siitä... [Timo Soini nyökkää] — Hyvä. En usko, että kovin kauan, yöhön asti, täällä tullaan olemaan.

Se on hyvä, että tässä käytiin juuri tämä ajankohtaiskeskustelu Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan työkaluista kansainvälisiin konflikteihin ja humanitaarisiin kriiseihin vastaamiseksi. Tästä on hyvä jatkaa toisella Suomelle ja koko Euroopalle ajankohtaisella aiheella, nimittäin Euroopan neuvoston toimintakertomuksella.

Tämä meidän lähetekeskustelumme osui varsin hyvään ajankohtaan monestakin syystä. Marraskuusta 2018 lähtien Suomi on toiminut Euroopan neuvoston ministerikomitean puheenjohtajana — ansiokkaasti meidän ulkoministerimme on ollut siellä puhetta johtamassa. Ulkoministeri Timo Soini myöskin kävi viime viikolla Euroopan neuvoston yleiskokouksen kokouksessa kertomassa Suomen puheenjohtajuusohjelman etenemisestä ja myöskin vastaili 46 jäsenmaan parlamentaarikoiden kysymyksiin.

Lisäksi hyvin arvovaltainen toinen vieras kävi viime viikon yleiskokouksessa, nimittäin tasavallan presidentti Sauli Niinistö. Myöskin hän piti merkittävän puheen ja vastasi parlamentaarikoiden kysymyksiin. Puheessaan presidentti korosti Euroopan neuvoston puolustamien arvojen merkitystä. Hän totesi muun muassa, että ihmisoikeudet, demokratia ja oikeusvaltio — Euroopan neuvoston perusarvot — voivat kukoistaa vain rauhan aikana. Siksi rauhan säilyttämisen tulee olla meille kaikille aina etusijalla. Hän kehotti myös pohtimaan järjestön visioita ja painopistealueita.

Niin ikään meidän ulkoministerimme nosti esille näitä meidän puheenjohtajuusohjelman kolmea painopistealuetta. Ne ovat eurooppalaisen ihmisoikeus- ja oikeusvaltiojärjestelmän vahvistaminen, tasa-arvo ja naisten oikeuksien tukeminen, avoimuus ja osallisuus sekä nuorten radikalisoitumisen ehkäisy. Toukokuussa Suomi sitten järjestää Euroopan neuvoston ulkoministerikokouksen, jossa samalla juhlistetaan järjestön 70-vuotista toimintaa demokratian, oikeusvaltioperiaatteen ja ihmisoikeuksien puolustajana.

Mutta täytyy sanoa, että tämä meidän puheenjohtajuuskautemme osuu hyvin haasteelliseen aikaan. Euroopan neuvoston pääsihteerin valinta on sellainen, joka nyt kuumentaa siellä, niin yleiskokouksen kuin ministerineuvoston puolella, tunteita. Kesäkuussa on määrä valita järjestölle uusi pääsihteeri, ja tällä hetkellä ollaan hyvinkin huolissaan Euroopan neuvoston tilasta noin yleisesti — 47 jäsenmaata, joista yksi tällä hetkellä ei osallistu parlamentaarikoiden kokoukseen eli tähän Euroopan neuvoston yleiskokoukseen.

Euroopan neuvoston perustehtävä on tietysti ihmisoikeuksien, moniarvoisen demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen turvaaminen ja kehittäminen, ja tällä hetkellä nämä arvot eivät enää ole itsestäänselviä. Nykyinen kansainvälinen tilanne on johtanut tämmöiseen kriisiajatteluun, ja yhä useammin puhutaan jopa demokratian kriisistä. Tällainen vaalivaikuttaminen, jota tässä äskeisessäkin keskustelussa nostettiin esille, trollit, hybridiuhat, valeuutiset, nämä kaikki, murentavat ihmisoikeuksien valvontaa, demokratian perusperiaatteita. Populismi ja jyrkentyneet asenteet näkyvät monilla politiikan aloilla — varsinkin kun mennään tiettyihin maihin, niin siellä kyllä esimerkiksi lehdistönvapaus on joutunut hyvin kyseenalaiseen tilanteeseen, ihmisoikeudet ylipäänsä ja demokratian toteutuminen on hyvin huteralla pohjalla. Eli nyt on hyvin tärkeää, että instituutiot, jotka ovat puolustaneet näitä tärkeitä arvoja ja joista Euroopan neuvosto on varmasti yksi tärkeimmistä, säilyvät vahvoina ja uskottavina. Euroopan neuvosto kamppailee sisäisen, poliittisen, taloudellisen ja institutionaalisen kriisin kanssa. Tämä ei ole liioittelua, vaan näin on jo pidemmän aikaa ymmärretty tapahtuvan.

Venäjän tilanteesta: Tällä hetkellä 47 jäsenmaata osallistuu hallitustenväliseen toimintaan, jota siis tällä hetkellä johtaa Suomi, mutta viime vuosien aikana ainoastaan 46 jäsenmaata on osallistunut parlamentaariseen toimintaan, ja tässä taustalla on siis Venäjän Krimin miehitys ja Ukrainan kriisi. Parlamentaarisen yleiskokouksen päätös rajoittaa Venäjän parlamenttivaltuuskunnan toimintaa huhtikuussa 2014 johti monien vaiheiden jälkeen siihen, että Venäjä ei ole neljään vuoteen toimittanut parlamentaarisen valtuuskuntansa valtakirjoja, ja koska Venäjä ei nytkään tammikuussa toimittanut valtakirjoja vuodelle 2019, maa ei voi osallistua parlamentaarisen yleiskokouksen toimintaan koko tänä vuonna. Venäjä on lisäksi kohta kahden vuoden ajan laiminlyönyt jäsenmaksuvelvoitteensa — tämä on vakava asia tietysti — ja on jättänyt maksamatta kaksi kolmasosaa vuoden 2017 jäsenmaksusta ja koko vuoden 2018 jäsenmaksun. Ja tästä nyt on kertynyt velkaa Venäjälle tällä hetkellä noin 60 miljoonaa euroa korkoineen, mikä tarkoittaa sitä, että järjestön rahoitus on huteralla pohjalla. Vertaukseksi Suomen vuotuinen maksuosuus Euroopan neuvostolle on 3,5 miljoonaa euroa. Yleiskokous on edellyttänyt, että ministerikomitea vaatii Venäjää kunnioittamaan jäsenyysvelvoitteitaan, mukaan lukien jäsenmaksun osalta, ja kehottanut ministerikomiteaa uudistamaan rahoitussääntöjä turvatakseen järjestön toiminnan, sillä Euroopan neuvosto on todellakin arvoihin ja sääntöihin perustuva järjestö, ja näihin sääntöihin pitäisi kaikkien jäsenmaiden sitoutua.

Yhteistyötä tehdään siis yhteisten arvojen ja periaatteiden pohjalta. Suomen puheenjohtajuuskausi päättyy toukokuussa 2019, ja nyt jo voi ennakoida, että niistä ongelmista, joissa Euroopan neuvosto tällä hetkellä painii, varmasti jää seuraavallekin puheenjohtajamaalle vielä selvitettävää. Meidän jälkeemme seuraa puheenjohtajana Ranska. Tällä hetkellä kuitenkin odotukset ovat hyvin korkeat Suomen suuntaan. Tämä vaatii tietysti diplomaattisia taitoja, vuoropuhelua, tilannetajua ja rakentavaa lähestymistapaa, ja tietysti on myös syytä tiedostaa kriisin laajemmat ulottuvuudet. Ja täytyy sanoa, että olen seurannut meidän ulkoministerimme ja tasavallan presidenttimme toimintaa ja tiedän, että ministeri- ja val-

tionpäätasolla tämä asia on kyllä hyvässä hoidossa. Ja tietysti Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous seuraa voimassa olevien normien noudattamista ja on myös aloitteellinen uusien oikeusnormien luomisessa.

Eli tältä pohjalta nyt tämä vuosi Euroopan neuvostossa lähtee käyntiin. Haasteita siis on, aivan valtavasti. Suomella on puheenjohtajuus. Euroopan eri maiden demokratiataso ei enää ole sillä tasolla kuin ehkä järjestö kokonaisuudessaan edellyttää. Tämä kyllä asettaa haasteita koko yhteistyölle Euroopan neuvoston puitteissa, kuten myös nämä muut ongelmat, jotka tässä nyt nostin esille. — Kiitos.

15.27 **Jaana Pelkonen kok:** Arvoisa rouva puhemies! Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan puheenjohtaja äsken antoi meille kattavan katsauksen kuluneeseen vuoteen. Nostan itse tuosta viime vuoden kertomuksesta erään asian esiin vähän tarkemmin. Nimittäin sananvapauteen ja mediaan liittyvät asiat puhuttivat jälleen viime vuonna Euroopan neuvoston kokousten yhteydessä runsaasti.

Kuten kertomus vuodelta 2018 mainitsee, sananvapauteen liittyy oikeuksia ja vastuita. Ne eivät koske pelkästään media-alan yrityksiä, vaan meitä kaikkia. Ei suinkaan ole samantekevää millaista informaatiota jaamme ja minkälaisia arvoja sitä kautta levitämme. Ajan henki on se, että kansalaisten luottamus meihin poliittisiin päättäjiin ja johtajiin, virkamiehiin ja asiantuntijoihin on ikävä kyllä koko ajan vähenemässä. Yksi syy siihen lienee se, että ihmiset kokevat, etteivät he tule kuulluiksi, ja se synnyttää tyytymättömyyttä. Meidän poliitikkojen onkin siis ennen kaikkea opeteltava parempaa retoriikkaa ja puhumaan ihmisille ihmisten kielellä. Poliittinen työ kun on loppujen lopuksi asiakaspalvelija-ammatti, ja arvostava vuoropuhelu, jos mikä, on propagandan ja disinformaation tuho.

Kuten äsken sanoin, Euroopan neuvoston kokousten yhteydessä paljon puhumme mediasta, myös medialukutaidosta, ja Suomihan pärjää hyvin kansainvälisissä medialukutaitotutkimuksissa, josta voimme kiittää korkealaatuista peruskouluamme, jossa opettajat ovat korkeasti koulutettuja ja pysyttelevät opetuksessa poliittisesti neutraaleina. Tästä saa usein kokousten yhteydessä myös kiitosta ja myös kysymyksiä, kuinka se Suomessa on mahdollista.

Nuorisomme on fiksua ja tunnistaa edellisiä sukupolvia paremmin disinformaation, koska he ovat syntyneet ja kasvaneet digitaaliseen lukutaitoon. Tiedonsiirto ja sosiaalinen media kehittyvät kuitenkin kiihtyvällä vauhdilla, ja on tärkeää, että panostamme lastemme koulutukseen. Ja on tärkeää opettaa heille myös kriittistä tarkastelua mediaan ja erilaisiin mediateksteihin ja ennen kaikkea myös omilla aivoilla ajattelemista. Jotta kasvupohjaa disinformaation jakamiselle ei syntyisi, on yhtä tärkeää opettaa nuorillemme myös diplomatiaa, dialogiaa, kunnioittavaa argumentointia ja kuuntelevaa läsnäolon taitoa.

Mutta kiitos vielä delegaatiomme valtuuskunnan puheenjohtajalle hyvästä työstä ja tästä hyvästä kattauksesta. Viime vuosi oli Euroopan neuvostossa mielenkiintoinen, ja sitä on varmasti myös tämä kuluva vuosi.

15.30 **Pekka Haavisto vihr:** Arvoisa puhemies! Kiitos edustaja Guzeninalle kattavasta selvityksestä ja raportista siitä, mitä Euroopan neuvoston parlamentaarisella puolella on tapahtunut. Olisin kiinnittänyt huomiota yhteen erityiseen kysymykseen. Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokoushan hallinnoi myöskin Euroopan ihmisoikeustuomioistuinta, ja kun puhutaan Venäjä-kysymyksestä kokonaisuudessaan, niin on ehkä hyvä muistaa, että monet Venäjän kansalaiset ovat voineet käyttää Euroopan ihmisoikeustuomiois-

tuinta viimeisenä asteena hakeakseen oikeutta. Ja kun katsoo Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätöksiä, siellä ovat Anna Politkovskajan omaiset saaneet korvauksia, siellä on Pussy Riot -bändin kohtelu tuomittu — se on ollut liian väkivaltaista hallinnon puolelta — siellä on tuomittu Navalnyin pidätykset poliittisina pidätyksinä oppositiojohtaja Navalnyin osalta. Nämä ovat tavattoman tärkeitä päätöksiä eurooppalaisia ihmisoikeuksia ja kansalaisvapauksia ajatellen, ja olen itse ollut huolissani tämän keskustelun kokonaisuudessa siitä, että jos Venäjän kansalaisilta viedään tämä valitustie pois — jos olisi niin, että Venäjä olisi myös tämän ihmisoikeustuomioistuimen ulkopuolella — niin eivät ihmisoikeudet tai ihmisoikeuksien käsittely Venäjällä ainakaan paranisi näissä kriittisissä kysymyksissä. Tämän takia kannattaa minusta miettiä, miten Venäjä pidettäisiin mukana myös tässä ihmisoikeuspuolessa näistä vaikeista olosuhteista huolimatta.

15.31 **Jutta Urpilainen sd:** Arvoisa puhemies! Yhdyn kiitoksiin valtuuskunnan puheenjohtajalle, eli tuo kattaus, jonka edustaja Guzenina äsken teki Euroopan neuvoston viime vuoden toiminnasta nimenomaan parlamentaarisen yleiskokouksen puitteissa, oli erittäin ansiokas. Täytyy sanoa, että Euroopan neuvosto on tällä hetkellä poliittisessa ja taloudellisessa kriisissä. Minusta on hieno asia, että Suomi omalla ministerikomitean puheenjohtajuudellaan ottaa nyt aktiivisen roolin. Ulkoministeri Soini piti erinomaisen puheenvuoron viime viikolla parlamentaarisessa yleiskokouksessa, vastasi myöskin hyvin kysymyksiin, joita Suomelle esitettiin, ja pyrkii nyt omalta osaltaan ratkaisemaan sen kiistan, joka kiteytyy nimenomaan kysymykseen Venäjän jäsenyydestä. Kuten edustaja Guzenina kuvasi, Venäjä on jättänyt jäsenmaksut maksamatta ja jättänyt myöskin valtakirjat jättämättä, ja tätä kautta nyt sitten ollaan tilanteessa, jossa on aito uhka siitä, että Venäjä olisi jättämässä koko Euroopan neuvoston.

Edellisessä keskustelussa liittyen kansainväliseen tilanteeseen aika moni kollega korosti monenkeskisen yhteistyön tärkeyttä ja merkitystä erityisesti pienelle maalle niin kuin Suomelle. Näen Euroopan neuvoston yhtenä tärkeänä osana monenkeskistä sääntöperustaista yhteistyötä, ja niin kuin täällä edellä edustaja Haavisto kuvasi, muun muassa ihmisoikeustuomioistuimen toiminta osana ikään kuin tätä Euroopan neuvoston perhettä ja kokonaisuutta on tietenkin poikkeuksellisen tärkeää ajatellen nyt vaikka sellaisiakin maita kuin Venäjä.

Tältä osin kannustan ulkoministeriä vielä käyttämään sen jäljellä olevan ajan, joka meillä tätä puheenjohtajuutta nyt on jäljellä, etsimällä kuumeisesti sellaista kompromissia, joka voisi mahdollistaa Venäjän jäsenmaksujen maksamisen ja sitä kautta tämän velan hoitamisen ja toisaalta sitten myöskin heidän palaamisensa ennen kaikkea tämän parlamentaarisen yleiskokouksen täysivaltaiseksi jäseneksi. Tiedän, että erilaisia malleja ja ratkaisuja ulkoministeriössä on mietitty, mutta kannustan vielä aktiiviseen toimintaan, jotta tämä kiista voitaisiin ratkaista.

15.34 **Maria Guzenina sd:** Arvoisa puhemies! Kiitän näistä kiitoksista, jotka liittyivät esittelypuheenvuorooni, ja jaan ne huolet, joita täältä salista on esitetty Euroopan neuvoston tilaa kohden.

Minun mielestäni on merkityksellistä, että kun siellä Euroopan neuvoston käytävillä käy eri maiden parlamentaarikoiden kanssa keskustelua, niin Suomeen luotetaan ja Suomella on maine luotettavana kumppanina ja ratkaisuhakuisena dialogin ylläpitäjänä. Tämä jo itsessään on sellainen elementti, joka on jo tällä hetkellä tuonut dialogia Euroopan neuvos-

tossa ihan virallisissakin instansseissa lähemmäksi. Tässä ovat kyllä meidän ulkoministerimme ja tasavallan presidentti olleet omalta osaltaan osallisina, ja haluan esittää heille aivan erityisen kiitoksen tässä hyvin hankalassa Euroopan neuvoston tilanteessa, jossa meillä on puheenjohtajuus ja järjestössä on niin monta erilaista problemaattista solmua, jotka pitää pystyä ratkaisemaan.

Edustaja Haavisto nosti esille Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja sen roolin venäläisten, tavallisten ihmisten, oikeusturvaajana. Tämä on valtavan tärkeä näkökulma, joka usein unohtuu myöskin Euroopan neuvoston sisällä käydyissä keskusteluissa, kun siellä pohditaan, millä tavalla saadaan ikään kuin sanktioiden ja muiden kautta ratkaistua Ukrainan kriisiä. Tosiasia on, että Ukrainan kriisi on, ja sille pitää löytyä ratkaisu. Tilanne on tällä hetkellä kansainvälisen oikeuden näkökulmasta laiton, mutta samaan aikaan meillä on siellä ne tavalliset venäläiset ihmiset, ja mikäli Venäjä lähtee pois Euroopan neuvostosta, tämä heidän viimeinen valitusinstanssinsa, joka on siis Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, heiltä viedään. Aivan oikein edustaja Haavisto kuvaili sen, kuinka hyvin se on myöskin muokannut venäläistä oikeuslaitosta parempaan, eurooppalaisempaan suuntaan.

Moni venäläinen itse sanoo, että sinä aikana, kun heidän maansa on ollut jäsenmaana Euroopan neuvostossa, heidän demokratiatasonsa on kuitenkin vähän parantunut, heidän oikeuskäytäntönsä on kuitenkin vähän parantunut, tuomareiden korruptio on vähentynyt huikeasti, ja nämä ovat sellaisia tärkeitä asioita, joidenka vuoksi Euroopan neuvosto itse asiassa aikoinaan perustettiin: että me olisimme samaa perhettä, jakaisimme saman arvopohjan. Tämän vuoksi on parempi pitää tässä piirissä ne maat, jotka tälläkin hetkellä menevät ehkä sieltä, missä rima on alinna, tai jopa alittavat sen. On tärkeää, että me pidämme sen dialogin, että me käymme parlamentaarikoiden kesken ja ministeritasolla näitä keskusteluja, ja hivuttamalla, hivuttamalla, me emme saa lannistua, koska demokratia, oikeusvaltioperiaate, lehdistönvapaus ovat kaikki sellaisia arvoja, joista pitää pitää kiinni, koska kun Euroopan neuvosto aikoinaan perustettiin, se perustettiin juuri näitä vaalimaan. [Puhemies koputtaa] Me olimme silloin Euroopassa nähneet karmeuksia sotien muodossa, ja siihen aikaan emme koskaan enää halua palata.

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Haluaako ministeri vastata? Ministeri Soini, olkaa hyvä, 5 minuuttia.

15.37 **Ulkoministeri Timo Soini:** Arvoisa rouva puhemies! Hyvin lyhyesti:

Tässä keskustelussa tuotiin esille minun mielestäni erinomaisen hyvin ne asiat, jotka ovat kipupisteenä tänään. Suomi on ratkaisuhakuinen maa. Me olemme aktiivisia. Me saimme ministerineuvoston ja parlamentaarisen yleiskokouksen ryhmät keskustelemaan keskenään, byroon joka ryhmästä, ja nyt me yritämme luoda prosesseja, joilla me voisimme saada ratkaisuja näihin asioihin.

On tietenkin täysin sietämätöntä, että joku maa ei maksa jäsenmaksujaan — sitä ei voi hyväksyä — mutta on myöskin niin, että meidän täytyy katsoa kaikki kortit, jotta me emme joutuisi tilanteeseen, jossa yksi merkittävä jäsenmaa päättäisi jättää Euroopan neuvoston. Otan yhden käytännön esimerkin tästä ihmisoikeustilanteesta Venäjällä: Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen avulla on pitkälti uudistettu Venäjän vankeinhoitolaitos, joka oli stalinistisen ajan tuote. Hyvin monella venäläisellä on omakohtaisia tai sukunsa kautta tulevia kokemuksia tästä. Tässä on yksi semmoinen käytännön esimerkki, jolla voidaan kansalaisjärjestöjen tuella, kansalaisyhteiskunnan tuella luoda sellaisia rakenteita, jotka lievit-

tävät sortoa, edistävät ihmisoikeuksia, tuottavat hyvää. Ehkä tämä on just sellaista toimintaa, mihinkä meidän kannattaa myös jatkossa panostaa.

Vastaanotto siellä todella oli hyvä, ja teemme parhaamme, että meillä olisi toukokuussa, kun täällä kokoonnutaan, enemmän ratkaisuja kuin ongelmia. Mutta sen verran realisti olen, että ongelmiakin silloin toukokuussa vielä on.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin ulkoasiainvaliokuntaan.